

Column

Rienk de Jong

Tropische anekdotes

Het verzamelen van vlinders in de tropen is technisch gezien niet anders dan in gematigde streken (zwaaien met een net, een menglichtlamp voor een laken hangen, eventueel wat bananenvallen gebruiken), maar in zo'n andere omgeving kom je nog wel eens voor verrassingen te staan. Ik wil hier slechts enkele ervaringen belichten, die wellicht bij lezers die de tropen niet uit eigen ervaring kennen het idee doen rijzen dat het hier in Nederland maar een gezapige boel is, wat natuurlijk ook zo is.

Vlinders of buffels

In het (toenmalige) Rijksmuseum van Natuurlijke Historie in Leiden besloten verschillende conservatoren in de zeventiger jaren van de vorige eeuw hun aandacht vooral op Afrika te richten. Zo bezochten we onder andere het noorden van Kenia, waar door beperkte toegang niet veel was verzameld. Een van de routes die we daar gebruikten, liep over het dorpje Maralal, hemelsbreed 270 kilometer ten noorden van Nairobi. Eromheen lag het Maralal Game Sanctuary. Eens, toen ik daar aan het verzamelen was met een net, kwam er een opzichter naar me toe met een zwaar geweer over de schouder. 'Wat doet u daar?'. 'Wel, kijk, ik vang vlinders' en ik liet hem wat vangsten zien. 'Hé, dat is leuk, mag ik het eens proberen?' en wij wisselden net en geweer uit. Het was toch niet zo gemakkelijk als hij gedacht had. 'Dat is niets voor mij. Ik weet wat leukers. Verderop is een kudde buffels. Zullen we er eentje gaan schieten?'

Vanghulp

De belangstelling van het museum verschoof in de tachtiger jaren naar Zuidoost-Azië. Zo besloten wij in 1989 de zuidoostarm van het Indonesische eiland Sulawesi te bezoeken. Een van de plekken die we daarbij aandeden was het eiland Kabaena, het meest westelijke van de drie eilanden die onder de zuidoostarm van Sulawesi liggen. Ooit, zo'n tachtig jaar terug, waren daar door een Nederlander vlinders verzameld en sindsdien scheen er geen enkele entomologisch geïnteresseerd persoon meer te zijn geweest, mogelijk überhaupt geen buitenlander. In afgelegen dorpjes maakten wij furore met onze generator en lamp. Dus toen wij nachtvlinders wilden vangen, stond het hele dorp om ons heen en iedereen wilde erg graag helpen. Nu had ik heel wat vlinders in Zuidoost-Azië op licht verzameld, maar zelden zaten er Hepialidae tussen. Dat waren dus *price catches*. En kijk, alsof de duvel er mee speelde, daar kwam een hepialide op het laken. Hij ging op de omgeslagen rand van het laken op de grond zitten. De duvel speelde er nog steeds mee, want met een welgemikte vuistslag sloeg een van de omstanders het exemplaar tot moes, zodat het mij niet zou ontsnappen.

Handel, wat anders?

Vlinders moeten wat opbrengen. Je eet ze op of je verkoopt ze. In Indonesië heeft men dat goed geleerd van verzamelaars van allerlei nationaliteiten. Vlinders betekenen geld! De hoogte van het bedrag is natuurlijk gecorreleerd aan de vraag. En waar is veel vraag naar? Naar dieren die een taxonomisch probleem helpen oplossen? Natuurlijk niet. Het gaat om blingbling. Niet dat die taxonomisch minder interessant zijn, maar ze verpesten de markt, om het plat te zeggen. Tot de grootste marktverpesters behoren de slechts elf soorten van *Ornithoptera*, de vogel- of

paradijsvlinders. Die brengen een hoop geld op. De activiteiten van handelaren in het gebied waar *Ornithoptera* voorkomt, hebben er toe geleid dat de plaatselijke bevolking de marktwaarde van die dieren kent. Eens waren wij op het Noord-Molukse eiland Halmahera. In dit gebied komt *Ornithoptera croesus* voor, een schitterend gekleurde vlinder, althans het mannetje. Lopend door de hoofdstraat van de hoofdstad (nouja, stad) Tobelo zag ik een vrouwtje op de muur van een huis zitten. Ik kon het dier zo met mijn hand pakken. De vleugelranden waren nogal beschadigd. Een voorbijganger sprak me aan: 'Als u het voorzichtig bijknipt, is het dier nog best wat waard'.

... netjes de rafeltjes
wegknippen ...

Foto: Rienk de Jong

Gevaarlijk tot in de dood

Na een verblijf in Vietnam vloog ik in 2005 via Singapore naar Balikpapan op Oost-Kalimantan om deel te nemen aan een inventarisatieproject. De vlinders die ik de laatste week had verzameld, had ik bij me, de rest was al richting Nederland gestuurd. Het vliegveld van Balikpapan is heel klein vergeleken met Jakarta en formaliteiten zouden hier dus wel minimaal zijn. Maar nee, alle bagage, die uit het vliegtuig kwam, werd gescand en ziedaar, daar werd iets in mijn koffer geconstateerd. Geen idee wat, maar of ik even de koffer kon openen. Aha, bovenop lag het *corpus delicti*: een plastic doosje met vlinders in papillot. 'Maar meneer, dat kan echt niet. Gaat u maar even mee naar achteren.' Daar werd me een papier voorgehouden. 'Kijk, daar staat het. De invoer van insecten is verboden vanwege gevaar voor de landbouw.' Dat althans zei de man. Ik vind Nederlandse wetteksten al moeilijk proza, laat staan in Bahasa Indonesia. Ik geloofde er niets van, dode insecten, die bovendien niet op landbouwgewassen leven. Maar ik moest toch betalen. Het was een gigantisch bedrag in roepia's, iets van 100.000, maar in euro's was dat niet zoveel, in die tijd tien euro of daaromtrent. 'Dat is nu even moeilijk, want ik kom net uit Singapore en heb nog geen geld kunnen wisselen.' 'Tsjja, lastig. Maar misschien heeft u iemand gezien die u komt ophalen en u het geld kan voorschieten?' Zoals gezegd was het een klein vliegveld. Ik had collega Erik van Nieukerken, die mij op kwam halen, al zien staan. Van hem leende ik het gevraagde bedrag. De douanebeambte nam het in dank aan, sloot het doosje met de vlinders zorgvuldig, gaf het aan mij en wenste mij een goede tijd op Kalimantan. Zonder verdere hindernissen voerde ik deze voor de landbouw zo gevaarlijke dode insecten in in Kalimantan.

Rienk de Jong, rienk.dejong@naturalis.nl